

TÜRKİYE-AVUSTURYA EĞİTİM İLİŞKİLERİ

EDUCATIONAL RELATIONSHIP BETWEEN TURKEY AND
AUSTRIA

Necati DEMİR*

Özet:

Türkiye (Osmanlı Devleti)-Avusturya ilişkileri, 500 yıldan daha eski tarihlere dayanmaktadır. Ancak eğitim-öğretim ilişkileri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine doğru yoğunlaşmaya başlamıştır. 1850'den sonra Avusturyalı bilim adamları ve öğretmenler, Osmanlı Devleti'nin çeşitli eğitim-öğretim kurumlarında görev yapmışlar, önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Osmanlı tebaasından pek çok kişinin de Avusturya okullarında okuduğu arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Belirleyebildiğimiz kadarıyla Avusturyalı öğretmenler ve din adamları Osmanlı topraklarında, özellikle 20. yüzyılın başlarında, on beş okul açmıştır. Bunlar arasında en köklü eğitim kurumlardan olan Avusturya Lisesi, 2012'de 130. kuruluş yılını kutlamaya hazırlanmaktadır. Diğer okulların zaman içinde kapandığı anlaşılmaktadır. Avusturya ile Türkiye 10 Aralık 1923'te Ankara'da "Dostluk Antlaşması" imzalamıştır. Bu antlaşma, Lozan'dan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı ilk antlaşma olması bakımından önemlidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak onlarca Avusturyalı bilim adamı ve öğretmen, Türkiye'ye gelmiş ve çeşitli eğitim kurumlarında hizmetlerde bulunmuşlardır. Bunlar içerisinde *Paul Wittek* gibi Türk dili, tarihi ve kültürü; *Clemens Holzmeister* gibi mimarlık alanlarında uzmanlaşan bilim adamlarının da bulunması konuyu önemli kılmaktadır. Avusturya 1964 yılından itibaren Türkiye'den işçi almaya başlamıştır. İşçi göçü sebebiyle günümüzde Avusturya'daki Türklerin sayısı 220 bine yaklaşmıştır. Günümüzde yaklaşık 30 bin Türk çocuğu Avusturya okullarında eğitim ve öğretimine, pek çok sorunla birlikte, devam etmektedir. Avusturya'da okuyan Türk çocukları, iki ülkenin mutabakatı ile sorunlara çözüm beklemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Avusturya İlişkileri, Avusturya'daki Türkler, Yurt Dışındaki Türk Çocukları, Avusturyalı Bilim Adamları.

Abstract:

Relationship between Turkey (Ottoman Empire) and Austria started nearly 500 years ago. Towards the end of the Ottoman Empire the educational relationship began to concentrate. After 1850, Austrian scientists and teachers have made valuable services at educational institutions for Ottoman Empire. When archival documents had evaluated, it was understood that some of Ottoman citizens had completed their education at Austrian schools. As far as we know, Austrian teachers

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi – Ankara demir_necati@hotmail.com

and clergy in Ottoman lands established fifteen schools especially in the 20th beginning of the century. The most well-established educational institutions of the Austrian School has been preparing to celebrate 130th anniversary in 2012. Other schools closed over time is understood. Austria and Turkey signed "Friendship Treaty" on 10 December 1923 in Ankara. This treaty is important in terms of the first treaty of the Republic of Turkey after Lausanne. Dozens of Austrian scientists and teachers from the first year of the Republic, came to Turkey, and have made services in various educational institutions. This development is too important for Republic of Turkey. Paul Wittek a scientist studied on Turkish language, history and culture, and other scientists specializing in the fields of architecture, such as Clemens Holzmeister makes this development more important for us. Since 1964, labor migration began to Austria from Turkey. The number of Turks in Austria, close to 220.000 due to migration of workers today. Recently, about 30.000 Turkish children living abroad has received their education with so many difficulties. Turkish children studying in Austria has been waiting an agreement between two countries for solutions.

Key words: Turkey-Austria Relationship, Turks in Austria, Turkish Children in Austria, Austrian Scientists.

Giriş

Osmanlı Devleti sınırlarının Avusturya içlerine kadar uzanması dikkate alınırca Türkiye-Avusturya ilişkilerinin çok eskilere dayandığı görülür.

Viyana kuşatmalarından sonra Avusturya ile Türkiye yüzyıllar boyunca ilişkilerini genellikle dostane bir biçimde sürdürmüşlerdir.

Türkiye (Osmanlı Devleti) ve Avusturya (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) I. Dünya Savaşı sırasında *İttifak Devletleri* arasında yer almış, acı ve kederi birlikte yaşamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı'nın dışında durmuş, Avusturya'nın acılarını çeşitli şekillerde paylaşmıştır. Savaş sırasında Avusturyalı vatandaşlara kucak açmış, savaş sonrasında Avusturya'nın kalkınmasına iş gücü ile muazzam bir katkıda bulunmuştur.

10 Aralık 1923'te Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Hükümeti arasında Ankara'da "*Dostluk Antlaşması*" imzalanmıştır. Bu, Lozan Antlaşması'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı ilk antlaşmadır. Avusturya Cumhuriyeti, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni destekleyen ilk dost ülke olma özelliğine sahiptir.

II. Dünya Savaşı yıllarında bütün Avrupa ülkeleri tahrip olmuş ve çalışıp üretecek nüfusun büyük bir bölümünü kaybetmiştir. Savaştan çok kısa zaman sonra toparlanan Avrupa ülkeleri, büyüyen ekonomilerinin iş gücü ihtiyaçlarını kendi imkânları ile karşılayamayacak duruma gelmişlerdir.

Çalışacak nüfusları yeterli olmayınca iş gücü açıklarını başka ülkelerden geçici işçi davet ederek çözmeye çalışmışlardır.

Avrupa ülkelerinin savaş sonrasında kalkınma sıçrayışları iş dünyasına yansımış, öncelikle komşu ülkelerden geçici işçi almaya başlamışlardır. Bu durum 1960'da Türkiye'ye de uzanmış, ilk olarak Almanya, Türkiye'den işçi talebinde bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti 15 Mayıs 1964 tarihinde Viyana'da "Avusturya'ya Türk İş Gücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma"yı imzalamışlardır. Bu anlaşma, iki ülke arasında "dostane ilişkiler" ve "iktisadi dayanışma" üzerine kurulmuştur. Anlaşma çerçevesinde ve farklı yollardan Avusturya'ya gidip yerleşen Türklerin sayısı yaklaşık 220 bindir.

Günümüze bakıldığında iki ülke ilişkileri daha da hareketlenmiştir. Dönemin Avusturya Başbakanı *Wolfgang Schüssel*, 21-22 Haziran 2001 tarihleri arasında Türkiye'yi; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı *R. Tayyip Erdoğan*, 11-12 Temmuz 2003 tarihleri arasında Avusturya'ya; dönemin TBMM Başkanı *Bülent Arınç*, Avusturya Federal Meclis Başkanı *Andreas Khol*'un davetine icabetle 19-22 Ocak 2004 tarihleri arasında Avusturya'ya; Avusturya Federal Meclis Başkanı *Andreas Khol*, 3-4 Ekim 2005 tarihleri arasında Türkiye'yi; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı *R. Tayyip Erdoğan*, 10-12 Mayıs 2006 tarihleri arasında Avusturya'ya; dönemin Avusturya Dışişleri Bakanı *Ursula Plassnik*, 20-22 Nisan 2008 tarihleri arasında Türkiye'yi; Avusturya Cumhurbaşkanı *Heinz Fischer*, 19-22 Mayıs 2008'de Türkiye'yi; dönemin TBMM Başkanı *Köksal Toptan*, 4-6 Kasım 2008 tarihleri arasında Avusturya'ya; dönemin Dışişleri Bakanı *Ali Babacan*, 14-16 Nisan 2009 tarihleri arasında Avusturya'ya; Avusturya Dışişleri Bakanı *Michael Spindelegger*, 6-8 Ekim 2010 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Son olarak T.C. Cumhurbaşkanı *Abdullah Gül* tarafından 2-4 Mayıs 2011 tarihleri arasında Avusturya'ya resmî bir ziyaret gerçekleştirilmiş, bu ziyaret iki ülkenin dostluğunu daha da güçlendirmiştir.

Karşılıklı ziyaretler Dışişleri Bakanları, Meclis Başkanları tarafından devam ettirilmektedir. Her üst düzey ziyaret sonrasında iki ülke ilişkileri olumlu yönde gelişmektedir.

Türkiye'nin 2007 yılı ihracat sıralamasında Avusturya 19. sırada, ithalat sıralamasında ise 21. sıradadır.

Türkiye'deki Avusturya Okulları, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde 1882'de kurulmuştur ve 2012 yılında 130. kuruluş yılını kutlamaya hazırlanmaktadır.

1. Avusturya'nın Türkiye'de Açtığı Okullar:

1.a. Avusturya Millî Okulu: Kaynaklar, 1850'de İstanbul'da Avusturya Millî Okulunun varlığından bahsetmektedir¹. Ancak bu okulun yeri ve hangi şartlarda öğretim yaptığı konusunda bilgi elde edilememiştir.

1.b. Tophane Tamtam Mahallesi Mektebi: Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerine göre, Avusturya Millî Okulundan sonra, Avusturya-Türkiye eğitim ilişkileri 1858 yılına kadar uzanmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinde karşımıza çıkan 31 Ocak 1858 tarihli bir belgede Tophane'de Tamtam Mahallesi Çukurbostan'daki bir arazinin hisse sahiplerinden alınarak okul yapılması için Avusturya Sefaretine tahsis edilmesi emredilmektedir². Bu arazi 3 Mart 1858'de Avusturya Sefaretine tahsis edilmiştir³. Tahsis edilen araziye okul yapılıp yapılmadığı, yapıldıysa hangi okul olduğu şimdilik tespit edilememiştir.

1.c. Bursa Avusturya Sörler Mektebi: Bursa'da Avusturya Konsoloslughuna bağlı bir okulun bulunduğunu ve adının "*Bursa Avusturya Sörler Mektebi*" olduğunu, okula bir şube daha açmak için yapılan başvurudan öğrenmekteyiz. Avusturya Konsoloslughunun izin isteğine 23 Eylül 1889'da verilen cevapta "Bursa Avusturya Sörler Mektebi"ne bir şube daha açılmasının uygun olmadığı bildirilmiştir⁴.

1.ç. Üsküp Avusturya Mektebi: Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki bir ruhsatnamede, Üsküp'ün Osmanlı Devleti'ne bağlı bulunduğu zamanlarda, 14 Ekim 1901 tarihinde Avusturyalı çocuklara mahsus bir Avusturya Mektebi açılmasına sadaret tarafından izin verildiği kayıtlıdır. İzin ruhsatı Kosova Maarif Müdüriyetine hitaben yazılmıştır. Ruhsattan anlaşıldığına göre bu okul, 4-6 yaş arası çocuklar için açılmıştır⁵.

1.d. Almanca Dil Okulu: Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan 26 Ocak 1902 tarihli bir belgeden, Avusturyalı Doktor Salomon'un Beyoğlu'nda Almanca kursu vermek için okul açmak istediği anlaşılmaktadır. Dr. Salomon, daha önce uygun bir bina da göstererek Almanca dil okulu açmak için dilekçe vermiştir. Gerekli kurumlar, bir mahzurun olup olmadığı konusunda Şehremaneti ve Zaptiye Nezareti'nden görüş istemişlerdir⁶. Dil okulunun açılıp açılmadığı tespit edilememiştir.

1.e. Balat Avusturya Kız Okulu: Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki 17 Kasım 1906 tarihli bir belge, Avusturyalı Matmazel Camilla'nın Balat Kızıl Çavuş Mahallesi'nde bir kız okulu açma talebinin uygun görülmesi ile

¹ İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ankara 1990, s. 162.

² BOA. Dosya: 222, Gömlek nu: 57, Fon: HR.MKT.

³ BOA. Dosya: 253, Gömlek nu: 5, Fon: MKT.NZD.

⁴ BOA. Dosya: 112, Gömlek nu: 109, Fon: MF.MKT.

⁵ BOA. Dosya: 586, Gömlek nu: 13, Fon: MF.MKT.

⁶ BOA. Dosya: 599, Gömlek nu: 2, Fon: MF.MKT.

ilgilidir⁷. Matmazel Camilla'nın, okulunu kısa zamanda kurduğu anlaşılmaktadır. Zira 22 Mart 1908'de kaleme alınan bir belgeye göre mektebin idarecisi Matmazel Camilla, okuluna Müslüman öğrenci kabul etmeyeceğine ve devletin nizamnamelerine uyacağına dair senedi yetkili makama teslim etmiştir⁸.

1.f. Gelibolu Musevi Mektebi: Avusturyalı vatandaşların Gelibolu'da bir okul açtığını ve adının "*Gelibolu Musevi Mektebi*" olduğunu okul öğretmeni ile ilgili yazışmalardan öğrenmekteyiz. 16 Kasım 1906 tarihinde gönderilen bir yazıda Gelibolu Musevi Mektebi öğretmenin sebpsiz yere işten atıldığından bahsedilmektedir⁹. 26 Kasım 1906'da kaleme alınan bir başka belgeden Gelibolu'daki okulun müdürünün Avusturyalı Mois Frankov olduğu anlaşılmaktadır¹⁰.

1.g. Sankt Georg Avusturya Erkek Lisesi ve Ticaret Okulu (Österreichisches Sankt Georgs-Kolleg):

1871'de İstanbul'a gelen Lazarist Kral Flandorfer, Avusturya Millî Okulunun yanında bir Katolik okulu açmayı planlamış, başlangıçta Galata'da kiralanan odalarda eğitime başlamıştır. Avusturya'daki "Lazaristen ve Barmherzige Schwestern" adlı dinî kuruluşların yönetimindeki okul, kısa zamanda büyük bir gelişme gösterdiğinden mekân sıkıntısı başlamıştır. Galata'da St. Georg Kilisesi'nin de içinde bulunduğu bina kompleksi satın alınmış, Sankt Georg Koleji, 1882 yılının Kasım ayında Kart Çınar Sokak nu 2'de bulunan binalarda kurulmuştur. 1900'de 96'sı yetim olmak üzere 174 erkek, 231 kız öğrenci ile öğretim yaparken okula bağlı bir çocuk yuvası ve bir el işleri sınıfı da açılmıştır. Sonradan orta ve lise kısımları da ilave edilmiş, 1913 yılında lise ilk mezunlarını vermiştir. İhtiyaç üzerine bu okula bağlı olarak bir de Ticaret Okulu açılmıştır¹¹.

⁷ BOA. Dosya: 340, Gömlek nu: 11, Fon: ZB.

⁸ BOA. Dosya: 1044, Gömlek nu: 88, Fon: MF.MKT.

⁹ BOA. Dosya: 2949, Gömlek nu: 221125, Fon: BEO.

¹⁰ BOA. Dosya: 2947, Gömlek nu: 220968, Fon: BEO.

¹¹ Haydaroğlu, age, s. 162-163.

1912’de Avusturya Ticaret Lisesinde Bir Ders
(Fotoğraf: <http://www.sg.k12.tr>)

1911-13 Balkan Savaşı sırasında erkek okulunun odaları seyyar hastane olarak kullanılmış, din ve milliyet farkı gözetilmeksizin 100 kadar yoksula her gün sıcak yemek verilmiştir. 1916-17 yılında okulun adının “Sankt George Schule” olduğunu, Osmanlı Arşivlerinde rastladığımız okul ile ilgili bir evraktan anlamaktayız¹².

1917 Yılında Sankt George Schule’de Bir İlkokul Sınıfı
(Fotoğraf: <http://www.sg.k12.tr>)

Avusturya Lisesinin uluslararası bazı çekişmelere de sahne olduğu anlaşılmaktadır. Lisenin Fransızca öğretmeni Joen Filib’in, babasının ve kardeşlerinin Fransız ordusunda görev yaptığının anlaşılması üzerine, 13 Şubat 1918’de işine son verilmiştir¹³.

¹² BOA. Dosya: 30, Gömlek nu: 38, Fon: DH.EUM.5.Şb.

¹³ BOA. Dosya: 54, Gömlek nu: 21, Fon: DH.EUM. 5. Şb.

İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u işgali sırasında, Fransızlar tarafından 22 Şubat 1919'da bu okul kapatılmış, öğretmen ve rahipler sınır dışı edilmiştir. Eğitim öğretime 4 yıl ara vermek zorunda kalınmış, sonra tekrar 1923'te açılabilmiştir. Ancak 1938'de Hitler'in Avusturya'ya girmesi ile birden bir "Alman" okuluna dönüşüveren St. Georg, Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin kopması üzerine 1944 yılında ikinci kez kapatılmıştır. St. Georg çalışanları ise ülkelerine dönmek yerine, Türkiye'nin önerisini kabul ederek, bir buçuk yıl süreyle Anadolu'da kamplara gönderilmeyi tercih etmişlerdir. Öğretimin yeniden başladığı 1947'den sonraki yirmi yıl içinde, Avusturya'daki yetkililerin İstanbul'daki çalışmalarla ilgilenmesi yolunda gösterilen yoğun çabalar sonucu *St. Georg Avusturya Lisesi ve Ticaret Okulu*¹⁴, Avusturya Eğitim Bakanlığına bağlı 45 Avusturyalı öğretmenin, 24 Türk öğretmen ile birlikte görev yapmakta olduğu bir okul olarak eğitim öğretime devam etmiştir¹⁵.

1982 yılında 100. kuruluş yıl dönümü nedeniyle Avusturya'da özel bir pul basılmış ve sembol olarak bir köprü resmi seçilmiştir. Bu sembol, kuruluşunun 120. yılında da okulun köprü olma konusunda geçerliliğini koruduğuna işaret etmektedir. St. Georg Avusturya Lisesi çalışanları bir köprü'nün, ancak iki yönlü olarak kullanıldığında gerçek amacına ulaşabileceği bilincinde olduklarını beyan etmişlerdir. 125. kuruluş yıl dönümü kutlamaları öncesinde, Avusturya Lisesinin farklı kültür ve dinler arasında bir köprü ve buluşma noktası olma özelliğini gelecekte de sürdürmesi dileği dile getirilmiştir¹⁶.

Avusturya Lisesinden mezun olan bazı ünlüler: Mesut Yılmaz (Türkiye Cumhuriyeti Eski Başbakanı), Ediz Hun (aktör ve eski milletvekili), Alev Korun (Avusturya Milletvekili), Zeynep Damla Gürel (eski milletvekili), ...

Türkiye ve Avusturya Dışişleri Bakanları 2005 yılının Haziran ayında imzaladıkları bir anlaşmada şu sözlere yer vermişlerdir: "*St. Georg Avusturya Lisesi Türkiye ile Avusturya halkları arasındaki iş birliğinin en belirgin örneği olarak köprü görevini de yerine getirmektedir. İstanbul'daki Avusturya Lisesinin üst düzey bir yabancı özel okul olarak faaliyetlerine kesintisiz devam etmesini sağlamak için gerekli her türlü çabayı her iki taraf da gösterecektir*".

1.h. Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi: Galata Kart Çınar Sokak 10 numarada S. Adelina Postruznik tarafından 1882 yılında kurulmuştur. Kaynaklardan anlaşıldığına göre, Sankt Georg Avusturya Erkek Lisesi ve

¹⁴ Okulun adının 1954 yılında St. George Avusturya Lisesi ve Ticaret Okulu olduğunu, onarımla ilgili kaleme alınan belgelerden anlamaktayız (BCA: S.: 34194, Dosya: 76-2782, Fon: 30.18.1.2, Yer nu. 136.68.12).

¹⁵ <http://www.sg.k12.tr/index.php?id=1120&L=1> (erişim tarihi:15.5.2011).

¹⁶ <http://www.sg.k12.tr/index.php?id=1120&L=1> (erişim tarihi:15.5.2011)

Ticaret Okuluna (Österreichisches Sankt Georgs-Kolleg) bağlı olarak eğitim öğretimine devam etmiştir.

Avusturya Sankt Georg Kız Mektebi Adına 1935 Yılında Basılmış Defter Kapağı
(Fotograf: <http://urun.gittigidiyor.com>, E.T: 15.05.2011)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde yer alan evraklardan anlaşıldığına göre, Sankt Georg Kız Ortaokulu, 10 Ekim 1958'de Kız Lisesi hâline getirilmiştir¹⁷. İsmi değişmeden 1995 yılına kadar eğitim öğretime devam ettiği anlaşılmaktadır.

Sankt Georg Avusturya Kız Lisesi, 1995 yılında Avusturya Lisesi ile birleştirilmiştir.

12

1.i. İzmir Vagner Avusturya Mektebi İbtidaiyesi: Avusturyalı Oskar Vagner, İzmir Frenk Mahallesi Hacı İslam Sokağı'nda kiraladığı bir binada dil kursu vermek amacıyla El sine Mektebi adında bir okul açmak istemiştir. Bu okul için 5 Nisan 1913'te hükümetten karar çıkmıştır¹⁸. 6 Nisan 1913'te Dâhiliye Vekâleti, Maliye Vekâleti ve Maarif Vekâletine yazılan yazıda bu okul için ruhsat gerekli olduğu ve gereken işlemlerin yapılması bildirilmiştir¹⁹. 10 Nisan 1913'te El sine Mektebinin açılması için ruhsat verilmiştir²⁰. 21 Mart 1918 tarihli bir belgede okulun adı, "*Vagner Avusturya Mektebi İbtidaiyesi*" olarak geçmektedir. Bahsedilen belgeden anlaşıldığına göre Mösyö Vagner 1918'de okul müdürlüğü görevine devam etmektedir²¹.

1.i. İzmir Avusturya Berlitz Usulünce El sine Mektebi: İzmir'de Avusturyalı Oskar Vagner tarafından açılan Vagner Avusturya Mektebi İbtidaiyesi öyle anlaşılmaktadır ki uzun yıllar eğitim ve öğretimine devam etmiştir. Vagner'ın, 5 Kasım 1922'de tekrar yeni bir müracaatta bulunup "*İzmir Avusturya Berlitz Usulünce El sine Mektebi*" açmak istediğini,

¹⁷ BCA. S.: 108424, Dosya: 131-13, Fon: 30.18.1.2, Yer nu. 150.52.1.

¹⁸ BOA. Dosya: 21, Gömlek nu: 1331R1, Fon: İ.MF.

¹⁹ BOA. Dosya: 4161, Gömlek nu: 1312-17, Fon: BEO.

²⁰ BOA. Dosya: 163, Gömlek nu: 12, Fon: DH.İD..

²¹ BOA. Dosya: 1233, Gömlek nu: 14, Fon: MF. MKT.

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunan başka bir belgeden öğrenmekteyiz. Okul için ruhsat hemen verilmiştir²².

1.j. Beykoz Polonezköy Okulu: Avusturyalı Prens Adam Çartarski, Beykoz kazasına bağlı Polonez köyünde edindiği bir arsaya kilise ve mektep inşa etmek için izin ister. İzin isteği 4 Ocak 1914'te kabul edilmiştir²³.

1.k. Manisa Santa-Marya Kilisesi Mektebi: 1915'te Manisa'da Avusturya-Macaristan'a bağlı Santa-Marya Kilisesi bulunmaktadır. Kilisenin papazının bu kiliseye bağlı olarak bir okul açılması ile ilgili dilekçesi 22 Temmuz 1915'te Aydın Valiliğinden Maarif-i Umumiye Nezaretine gönderilir²⁴.

1.l. Edirne Marpalort Avusturya Mektebi: Edirne'de bir Avusturya okulu bulunduğunu, tesadüfen rastladığımız bir belgeden öğrenmekteyiz. Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen bir telgrafta öğrencilerle ilgili bazı bilgiler verilmiştir²⁵. Okulun adının "Marpalort Avusturya Mektebi" olduğu, öğrenciler ile ilgili vize ve pasaport işlemleri için yapılan yazışmalardan anlaşılmıştır²⁶.

1.m. Edirne Avusturya Agram Sör de Şarita Kız Mektebi: Edirne'nin Karacabevvab Mahallesi'nde Avusturya Devleti himayesinde "Agram Sör de Şarita Kız Mektebi" adlı bir okulun bulunduğunu arşivdeki bir belgeden anlamaktayız. Okul yöneticileri, okulun binasının yıkılması ve genişletilip yeniden yapılması için 18 Mayıs 1910 tarihinde izin istemişlerdir²⁷.

2. Avusturya'da Okuyan Türkler:

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki belgelerden anlaşıldığına göre Osmanlı/Türk vatandaşları Viyana'daki okullarda tahsil görmüşlerdir. Zira 5 Ağustos 1911'de kaleme alınan bir belgeden Viyana mekteplerine alınacak Türk öğrencilerin Avusturya-Macaristan Sefareti ve Başkonsolosluğunca seçildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrencilere rehberlik etmek üzere sefaret tercümanlarından birinin nezaret etmesi kararlaştırılmıştır²⁸.

²² BOA. Dosya: 229, Gömlek nu: 21, Fon: ŞD.

²³ BOA. Dosya: 232, Gömlek nu: 04, Fon: MV.

²⁴ BOA. Dosya: 9, Gömlek nu: 14, Fon: DH.İ.UM.EK.

²⁵ BOA. Dosya: 61 Gömlek nu: 185, Fon: DH.ŞFR.

²⁶ BOA. Dosya: 63, Gömlek nu: 15, Fon: DH.EUM. 5.Şb.

²⁷ BOA. Dosya: 70-2, Gömlek nu: 21, Fon: DH.MUİ.

²⁸ BOA. Dosya: 1174 Gömlek nu: 13, Fon: MF.MKT.

3. Osmanlı Döneminde Türkiye’de Görev Yapan Avusturyalı Bilim Adamları ve Öğretmenler:

Avusturyalı *Dr. Lorenz Rigler*²⁹, 1850’de İstanbul’a gelmiş, yaklaşık 10 yıl Mekteb-i Tıbbiye muallimi olarak çalışmıştır³⁰. Dr. Rigler’in 1856’ya kadar Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’de doktor olarak görevine devam ettiği belgelerden anlaşılmaktadır³¹.

1857’de Avusturyalı *François de Drigalsky*, Tophane-i Amirede muallim olarak³²; 1860’da *Avusturyalı Frederik*, Rumeli Ordu-yı Hümayun alayları mızıkalar muallimi olarak³³; 1917’de Avusturya tebaasından *Rudolf Efendi*, Manisa Sultanisinde Almanca muallimi olarak görev yapmıştır³⁴.

4. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Türkiye’de Görev Yapan Avusturyalı Bilim Adamları ve Öğretmenler:

Ankara’da pek çok bakanlık, yönetim binası, Genel Kurmay Başkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi binalarının tasarımı ile görevlendirilen *Prof. Dr. Clemens Holzmeister*³⁵, 1927-1949 yılları arasında ağırlıklı olarak Türkiye’de çalışmıştır. *Holzmeister*, 1940-1949 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde öğretim üyeliği de yapmıştır.

1946’da Avusturyalı fizikçi *Prof. Dr. Erwin Schrödinger*³⁶, in Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Profesörü olarak çalıştığı anlaşılmaktadır³⁷.

²⁹ *Lorenz Katthaus Karl Rigler* (Graz 1815-1962): 1838’de Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. Osmanlı Devleti’nin isteği üzerine İstanbul’a geldi. Sağlık Genel Müfettişliği ve Harbiye Nezareti Müfettişliğine getirildi. Avusturya Hastanesinde doktorluk, *Mekteb-i Tıbbiyede* doktorluk ve muallimlik yaptı. 1855’te Sultan Abdülmecid’e başarılı bir ameliyat yaptı. 1856’da ülkesine döndü ve aynı yıl *Die Turkei und deren Bewohner* adlı çalışmasını yayımladı.

³⁰ BOA. Dosya: 32, Gömlek nu: 12, Fon: HR.MKT.

³¹ BOA. Dosya: 140, Gömlek nu: 37, Fon: HR.MKT.

³² BOA. Dosya: 203, Gömlek nu: 37, Fon: HR.MKT.

³³ BOA. Dosya: 349, Gömlek nu: 71, Fon: HR.MKT.

³⁴ BOA. Dosya: 246, Gömlek nu: 72, Fon: MV.

³⁵ *Clemens Holzmeister* (Tirol 1886-Salzburg 1983): 1914’te Viyana Teknik Üniversitesinde profesör olmuştur. 1940-1949 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde öğretim görevliliği yapmıştır. Türkiye’de İç İşleri Bakanlığı (1932-1934), Bayındırlık Bakanlığı (1932-1934), Ticaret Bakanlığı (1932-1934), Yargıtay (1932-1934), Milli Savunma Bakanlığı (1932-1934), Genel Kurmay Başkanlığı (1932-1934), Millî Eğitim Bakanlığı (1932-1934), Türkiye Büyük Millet Meclisi (1939-1963), ... gibi pek çok eserin mimarıdır.

³⁶ *Erwin Rudolf Josef Alexander Schrödinger* (Avusturya 12 Ağustos 1887 – Avusturya 4 Ocak 1961): Avusturyalı fizikçi. *Kuvantum mekaniğine* olan katkılarıyla ve özellikle de 1933’te kendisine Nobel Ödülü kazandıran *Schrödinger Denklemi*’yle tanınır. Avusturya Kraliyet Akademik Lisesinden (*Akademisches Gymnasium*) 1906’da mezun olmuştur. Stuttgart Üniversitesinde doçent, 1921’de Breslau Üniversitesinde profesör unvanı almıştır. Yahudi olmadığı hâlde, Almanya’da yükselen ırkçı Nazi iktidarından rahatsız olduğu için 1933’te İngiltere’ye taşınmıştır. 1936’da memleketi Avusturya’ya dönüp Graz Üniversitesinde çalışmaya başlayan Schrödinger, 1938 yılında Nazilerin Avusturya’yı işgal etmesiyle zor bir duruma düşmüş ve ülkesinden ayrılmıştır. Önce Belçika Gent Üniversitesinde, sonra da İrlanda vatandaşlığını tercih ederek Dublin İleri Araştırmalar Enstitüsünde çalışmıştır. 1961’de ölmüş ve Avusturya’nın batısında bulunan Alpbach kasabasında toprağa verilmiştir.

1948'de Avusturya uyruklu *Prof. Dr. Eberan Von Oberhorst*³⁷, un İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesinde Motorlar Kürsüsü Profesörü olarak³⁹; *Prof. Dr. Paul Wittek*⁴⁰, in İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Orta Çağ Tarihi Profesörü olarak⁴¹; *Prof. Dr. Heinz Horninger*'in, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinde Tasarı Geometri ve Resim dersleri öğretmeni olarak görevlendirildiğini⁴² belgelerden anlamaktayız.

1949'da Avusturyalı *Bohstsch Edeltraud*, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde⁴³; *Felix Zawadsky*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Bölümünde Almanca okutmanı olarak⁴⁴; *Paul Hoffmann*, Millî Eğitim teşkilatında⁴⁵; *Harald V. Goertz*, Devlet Konservatuvarında öğretmen olarak⁴⁶ görevlendirilmiştir.

³⁷ BCA. T.: 29/11/1946; S.: 3/5015; Dosya: 27-303; Fon: 30..18.1.2; Yer: 112.76..1.

³⁸ *Prof. Dr. Robert Eberan von Eberhorst*: (Viyana 23 Ekim 1902- 1982): Viyana Teknik Üniversitesi'nde okumuş, 1941, Dresden Teknik Üniversitesinde profesörlüğe atanmıştır. Makine ve motor mühendisi olarak çeşitli üniversite ve fabrikalarda görev yapmış, pek çok yeniliğe imza atmıştır. 1982'de Viyana'da ölmüştür.

³⁹ BCA. T.: 28/10/1948; S.: 3/18160; Dosya: 27-418; Fon: 30..18.1.2; Yer: 117.68..12.

⁴⁰ *Prof. Paul Wittek (1894-1978)*: Viyana'nın yakınlarında Baden'de Çek bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. I. Dünya Savaşı boyunca Rusların önünde topçu sınıfında hizmet verdi. Başına aldığı ciddi bir darbe sonrası rehber göreviyle Osmanlı Kurmay Sınıfı'na sevk edildi. Avrupa'dan İstanbul'a gelmesiyle birlikte Türkçeye ilgili çalışmalarına başladı. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere birçok Osmanlı lideriyle tanışma fırsatı buldu. Osmanlı ve Türk tarihi üzerinde çalıştı. II. Dünya Savaşı süresince Viyana Üniversitesinde Türkoloji araştırmalarına devam etti. Daha sonra Türkiye'ye dönerek burada Alman Arkeoloji Enstitüsünde görev yaptı. Bu enstitü, aynı zamanda Wittek'in Orta Çağ Türk ve İslam epigrafisi çalışmalarına başladığı yerdir. Profesör Wittek, daha sonra bu günlerini şöyle anlatır: "Güneşli bir günde Sirkeci Tren Garı'nı gören bir yerde öğle yemeğimi yiyordum. Bu sırada yol üstünde birkaç tane kâğıt gördüm. Onları yakalamak için hızlıca harekete geçtim." Wittek, böylece ilk Osmanlı devlet arşiv belgelerini bulmuş oldu. Diğer Türk tarihçilerinin de yardımıyla bir skandalın üzerindeki perdeler böylece kaldırılmış oldu, bulunan belgeler ise gelecek nesillere ve araştırmacılara aktarılmak üzere arşivlendi. Viyana'ya döndükten sonra Nazilerin artan gücüyle karşılaştı. Savaşın sona ermesiyle birlikte Brüksel'e geri döndü. Sonrasında Doğu ve Afrika Çalışmaları Kürsüsünde görev almak üzere kalıcı olarak İngiltere'ye yerleşti. 1948 yılında başladığı bu görevi emekli olduğu yıl olan 1961'e kadar sürdürdü. Ömrünün son yıllarında aktif olarak ders vermedi, makale yazmadı, fakat şiddetle Osmanlı ilmi ve bu alandaki çalışmalarla ilgilendi. Paul Wittek, dünyanın alışkın olduğu akademisyen profiline dâhil değildi. Tüm akademik hayatı boyunca sadece iki kitap yayımlamıştır. Bunlar; *Das Fürstentum Montenegro* (1934) ve *La Formation de l'Empire Ottoman* (1934) isimli iki küçük kitaptır. İkinci ve daha sonraki kitapları, daha önce vermiş olduğu derslerin dökümünün toplamıdır. Bununla birlikte birçok makalede Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki Gazi geleneğinin vurgusunu ve kurallarını işlemiştir. Wittek'in Osmanlı tarihi ve Osmanlı Türkleri alanındaki uzmanlığı ve edindiği bilgiyi yaymadaki sabırsızlığı, bu alanda çalışan birçok akademisyenin çalışma yapmasını sağlamıştır. 13 Haziran 1978'de öldüğünde Londra Üniversitesinde Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulunda emekli bir Türkçe profesörüydü. Paul Wittek, bugün akademisyenler arasında bildiği birçok şeyle birlikte yitip giden muhteşem bir bilim adamı olarak kabul edilmektedir (Stanford J. Shaw, *International Journal of Middle East Studies*, 10 (1979) 131-141).

⁴¹ BCA. T.: 31/7/1948; S.: 3/787 ; Dosya: 27-209; Fon: 30..18.1.2; Yer: 117.54..3.

⁴² BCA. T.: 14/4/1948; S.: 3/7345; Dosya: 27-387; Fon: 30..18.1.2; Yer: 116.27..18.

⁴³ BCA. T.: 24/6/1949; S.: 3/9553; Dosya: 27-465; Fon: 30..18.1.2; Yer: 119.52..14.

⁴⁴ BCA. T.: 8/3/1949; S.: 3/8878; Dosya: 27-448; Fon: 30..18.1.2; Yer: 118.104..19.

⁴⁵ BCA. T.: 4/2/1949; S.: 3/8702; Dosya: 27-434; Fon: 30..18.1.2; Yer: 118.96..3.

⁴⁶ BCA. T.: 4/3/1949; S.: 3/8805 ; Dosya: 27-443; Fon: 30..18.1.2; Yer: 118.101..6.

1950'de Avusturya uyruklu *Rudolf Olberth*, İstanbul Teknik Üniversitesinde öğretim üyesi olarak⁴⁷; *Franz Kaulfersch*, Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu motor atölyesinde öğretmen olarak⁴⁸ göreve başlamıştır.

1951'de Avusturyalı *Walter Stoitzner*'in Öğrenci Filmler Merkezinde görevli olarak⁴⁹; *Immo Vogel* ile *Anton Cerny*'in Ankara Teknik Öğretmen Okulunda öğretmen olarak⁵⁰ çalışmasına izin verilmiştir.

1952'de Avusturyalı *Ord. Prof. Dr. Franz Doppler*'in, İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesinde profesör olarak⁵¹; *Paul Hoffmann*'ın Millî Eğitim Bakanlığı teşkilatında görevli olarak⁵²; Avusturyalı *Othmar Richard Pauker*'in, İstanbul Sultanahmet Erkek Sanat Enstitüsü Matbaacılık Şubesinde öğretmen olarak⁵³; Avusturyalı *Ord. Prof. C. Holzmeister*⁵⁴'in, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde öğretim üyesi olarak⁵⁵ çalışmasına izin verilmiştir.

Tiyatro ve sahne yönetmeni, dekor ve kostüm tasarımcısı *Max Meinecke*⁵⁶, 1952'de İstanbul Belediye Başkanlığı ve İstanbul Valiliğince Türkiye'ye çağrılmış, şehir tiyatrosu başrejisörlüğüne getirilmiştir. İstanbul Belediyesi Konservatuvarı ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı kürsüsünde dersler vermiştir⁵⁷. 5/1474 sayılı kararla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde çalıştırılan *Max Meinecke*, 1.3.1962 tarihinden itibaren Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü uzmanı olarak⁵⁸ görev yapmıştır. Ankara'ya taşınan *Meinecke*, Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümünde, 1965'ten sonra da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsünde sahne tekniği dersleri vermiştir. *Meinecke*, İstanbul ve Ankara'daki uygulama ve çalışmaları ile Türk tiyatrosuna önemli katkılarda bulunmuştur.

⁴⁷ BCA. T.: 26/11/1950; S.: 3/12174; Dosya: 27-552; Fon: 30..18.1.2; Yer: 124.89..11.

⁴⁸ BCA. T.: 16/2/1950; S.: 3/10701; Dosya: 27-507; Fon: 30..18.1.2; Yer: 21.109..20.

⁴⁹ BCA. T.: 14/12/1951; S.: 3/14111; Dosya: 27-602; Fon: 30..18.1.2; Yer: 127.92..1.

⁵⁰ BCA. T.: 13/1/1951; S.: 3/12310; Dosya: 27-557; Fon: 30..18.1.2; Yer: 124.96..3.

⁵¹ BCA. T.: 5/12/1952; S.: 3/15955; Dosya: 27-659; Fon: 30..18.1.2; Yer: 130.87..4.

⁵² BCA. T.: 23/7/1952; S.: 3/15458; Dosya: 27-434; Fon: 30..18.1.2; Yer: 129.62..8.

⁵³ BCA. T.: 12/4/1952; S.: 3/14806; Dosya: 27-626; Fon: 30..18.1.2; Yer: 128.29..17.

⁵⁴ *Holzmeister* 1927 yılından itibaren Türkiye'de çalışmış olmasına rağmen onunla ilgili Başbakanlık Cumhuriyet Arşivindeki ilk belgeler 1952 tarihlidir. Daha önceki yıllarda gösterdiği faaliyetlerle ilgili evrakların BCA ulaşmadığı anlaşılmaktadır.

⁵⁵ BCA. T.: 25/1/1952; S.: 3/14351; Dosya: 27-611; Fon: 30..18.1.2; Yer: 128.7..2.

⁵⁶ *Max Meinecke* (1912-Viyana-1972): Sahne yönetmeni, dekor ve kostüm tasarımcısı. Köln Üniversitesinde sanat tarihi ve tiyatro dersleri almıştır. Berlin Devlet Tiyatrosunda ve Deutsches Theater'de görev yapmıştır.

⁵⁷ BCA. T.: 20/7/1961; S.: 14745; Dosya: 279/2; Fon: 30..18.1.2; Yer: 161.39..2.

⁵⁸ BCA. T.: 13/3/1962; S.: 2816; Dosya: 276/B; Fon: 30..18.1.2; Yer: 163.75..4.

1953'te Avusturyalı *Prof. Dr. Heinz Horninger*, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Profesörü olarak⁵⁹; *Prof. Dr. Freundhaller*⁶⁰, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde ve Sağırlar Okulunda öğretmen olarak⁶¹; *Felix Zawadsky*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Okulunda okutman olarak⁶²; *Prof. Dr. Heribert Grubitsch*, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesinde öğretim üyesi olarak⁶³; *Dr. Hochrainer*, İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesinde öğretim görevlisi olarak⁶⁴ görevlendirilmiştir.

1954'te Avusturyalı *Ord. Prof. Dr. Peter R. Hofstaetter*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak⁶⁵; *Prof. Dr. Josef Donat*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinde öğretim üyesi olarak⁶⁶; *Prof. Dr. Kurt Lohwag*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Kürsüsünde öğretim üyesi olarak⁶⁷; Avusturyalı *Walter Stoitzner*, İstanbul Üniversitesinde Film ve Fotoğraf alanında uzman olarak⁶⁸ göreve başlamıştır.

1955'te Avusturya uyruklu *Prof. Dr. Dapobert Frey*'in, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi olarak⁶⁹; *Paula Zavaros*'un, İstanbul Belediye Operası Stüdyosunda Şan uzmanı olarak⁷⁰; *Hans Şehneider* ve *Kurt Schwertsik*'in İstanbul Konservatuvarı Koro Öğretmenliği ve Şehir Orkestrası Kornist uzmanı olarak⁷¹; *Wayne Fulton*'un, İstanbul Konservatuvarında öğretim olarak⁷² görev yapması onaylanmıştır.

1956'da Avusturyalı *Rudolf Klein* ile *Gottfried Marcus*'un, Ankara Devlet Konservatuvarı Şan ve Opera dersleri öğretmeni olarak⁷³; *Ord. Prof. Dr. Ernst Bierbrauer*'in, İstanbul Teknik Üniversitesinde öğretim üyesi olarak⁷⁴ görevlendirilmesi yapılmıştır.

⁵⁹ BCA. T.: 25/12/1953 ; S.: 20454/; Dosya: 27-387; Fon: 30..18.1.2; Yer: 134.103..4.

⁶⁰ *Prof. Schulrat Adolf Freunthaller*: Gazi Üniversitesi Özel Öğretim Bölümünü 16 Mayıs 1952'de kurulmuştur. Freunthaller, Viyana Sağırlar Okulu müdürü iken Gazi Eğitim Enstitüsü Özel Öğretim Bölümünde sağırlar eğitimi ile görevlendirilmiştir. Bölümün ilk öğretmenlerindendir (Niyazi Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, Ankara 2006, s. 899-900).

⁶¹ BCA. T.: 21/10/1953; S.: 16274/; Dosya: 27-728; Fon: 30..18.1.2; Yer: 131.9..19.

⁶² BCA. T.: 20/2/1953; S.: 1794/; Dosya: 27-674; Fon30..18.1.2.; Yer: 133.82..6.

⁶³ BCA. T.: 30/1/1953; S.: 1564/; Dosya: 27-635; Fon: 30..18.1.2; Yer: 131.8..16.

⁶⁴ BCA. T.: 5/12/1953; S.: 18714/; Dosya: 27-748; Fon: 30..18.1.2; Yer: 134.94..10.

⁶⁵ BCA. T.: 30/12/1954; S.: 42154/; Dosya: 27-846; Fon: 30..18.1.2; Yer: 138.108..7.

⁶⁶ BCA. T.: 17/8/1954; S.: 34434/; Dosya: 27-801; Fon: 30..18.1.2; Yer: 136.69..16.

⁶⁷ BCA. T.: 20/5/1954; S.: 30094/; Dosya: 27-785; Fon: 30..18.1.2; Yer: 136.48..2.

⁶⁸ BCA. T.: 11/10/1954; S.: 36844/; Dosya: 27-813; Fon: 30..18.1.2; Yer: 137.81..16.

⁶⁹ BCA. T.: 29/11/1955; S.: 62554/; Dosya: 27-125; Fon: 30..18.1.2; Yer: 141.102..11.

⁷⁰ BCA. T.: 23/8/1955; S.: 57574/; Dosya: ; Fon: 30..18.1.2; Yer: 140.77..16. Adı geçen şahsın 1969'da görev uzatması yazısına da rastlanmıştır (BCA. T.: 6/9/1969; ; S.: 123536; Dosya: 27-21299; Fon: 30..18.1.2; Yer: 239.60..19). Görev uzatması yazısından öyle anlaşılmaktadır ki 15 yıldan fazla Türkiye'de çalışmıştır.

⁷¹ BCA. T.: 18/6/1955; ; S.: 54394/; Dosya: 27-69; Fon: 30..18.1.2; Yer: 140.61..18.

⁷² BCA. T.: 18/6/1955; S.: 53154/; Dosya: 27-64; Fon: 30..18.1.2; Yer: 139.55..15.

⁷³ BCA. T.: 2/11/1956; S.: 82204/; Dosya: 27-220; Fon: 30..18.1.2; Yer: 144.89..8.

⁷⁴ BCA. T.: 17/1/1956; S.: 64954/; ; Dosya: 27-142; Fon: 30..18.1.2; Yer: 141.114..15.

1957'de Avusturyalı *Prof. Dr. Paul Urban*'ın, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Teorik Fizik Enstitüsünde ordinaryüs profesör olarak⁷⁵; *Prof. Dr. Kurt Lohwag*'ın, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Botaniği Enstitüsünde öğretim üyesi olarak⁷⁶; *Rudolf Klein*'in, Ankara Devlet Konservatuvarı öğretmenini olarak⁷⁷ göreve başlaması uygun görülmüştür.

1959'da Avusturyalı *Gottfried Unterberger*, İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu Mobilya ve İç Mimarlık Bölümünde uzman olarak⁷⁸; *Dr. Herman Vary*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Filolojisi Bölümünde uzman olarak⁷⁹ çalışmışlardır.

1960'da Avusturyalı 3 kişinin İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda uzman olarak⁸⁰ çalışmasına izin verilmiştir.

1961'de Avusturyalı *Denis Kerr*'in, Diyarbakır Kolejinde öğretmen olarak; *Robert Bertram Devine*'in, Samsun Kolejinde öğretmen olarak⁸¹; *Sigrid Helga Babette Weiner*'in, İstanbul Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Okulunda Almanca uzmanı olarak⁸² görev yapması uygun bulunmuştur.

1962'de Avusturyalı *Max Hellecker*, İzmir Devlet Konservatuvarında öğretmen olarak⁸³; *Dr. Nikolaus Van Zadorlayk-Stetner*, Ege Üniversitesinde uzman olarak⁸⁴; *Anton Lehmden*, İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda görevli olarak⁸⁵; *Paula Zavaros*, İstanbul Belediyesi Şehir Operasında görevli olarak⁸⁶ çalışmaya başlamıştır.

1963'te Avusturya tebaasından *Paula Zavaros*'un, İstanbul Belediyesi Şehir Operasında görevli olarak⁸⁷; *Ord. Mot. M. W. Frodl*'un, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde öğretim üyesi olarak⁸⁸ çalışmasına izin verilmiştir.

1964'te Avusturyalı *Elizabeth Berger*, İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunda Serbest Şekillendirme ve Serbest Resim Uzmanı olarak⁸⁹; *Dr. Harold Schweiger*, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Genel Zooloji Kürsüsünde öğretim üyesi olarak⁹⁰ görevlendirilmiştir.

⁷⁵ BCA. T.: 4/7/1957; S.: 91984/; Dosya: 27-9; Fon30..18.1.2. ; Yer: 146.34.8.

⁷⁶ BCA. T.: 26/4/1957; S.: 89814/; Dosya: 27-9; Fon: 30..18.1.2. ; Yer: 146.23..11.

⁷⁷ BCA. T.: 15/2/1957; S.: 86714/; Dosya: 33-44; Fon: 30..18.1.2. ; Yer: 145.112..2.

⁷⁸ BCA. T.: 24/12/1959; S.: 125454/; Dosya: 27-262; Fon: 30..18.1.2. ; Yer: 154.70..5.

⁷⁹ BCA. T.: 27/10/1959; S.: 123454/; Dosya: 27-283; Fon: 30..18.1.2. ; Yer: 154.60..7.

⁸⁰ BCA. S.: 126254/; Dosya: 27-262, Fon: 30..18.1.2, Yer nu : 154.74..3.

⁸¹ BCA. T.: 4/5/1961; S.: 11625; Dosya: 274; Fon: 30..18.1.2; Yer: 160.23..10.

⁸² BCA. T.: 31/5/1961; S.: 12735; Dosya: 279/2; Fon: 30..18.1.2; Yer: 160.29..1.

⁸³ BCA. T.: 21/8/1962; S.: 8446; Dosya: 276/B; Fon: 30..18.1.2; Yer: 166.38..7.

⁸⁴ BCA. T.: 10/7/1962; S.: 7066; Dosya: 27269; Fon30..18.1.2. ; Yer: 165.31..9.

⁸⁵ BCA. T.: 29/5/1962; S.: 5906 ; Dosya: 27262; Fon: 30..18.1.2; Yer: 164.25..13.

⁸⁶ BCA. T.: 29/5/1962; S.: 5336; Dosya: 276/C; Fon: 30..18.1.2; Yer: 164.22..16.

⁸⁷ BCA. T.: 2/12/1963; S.: 24366; Dosya: 273/3; Fon: 30..18.1.2; Yer: 174.60..15.

⁸⁸ BCA. T.: 8/5/1963; S.: 16946; Dosya: 27309; Fon30..18.1.2. ; Yer: 169.23..13.

⁸⁹ BCA. T.: 14/7/1964; S.: 33166; Dosya: 27262; Fon: 30..18.1.2; Yer: 179.39..20.

⁹⁰ BCA. T.: 21/2/1964; S.: 27376; Dosya: 27309; Fon: 30..18.1.2; Yer: 176.11..1.

1965'te Avusturyalı *Dr. Wolf Dieter Münz*'in, Ege Üniversitesi Fen Fakültesinde uzman olarak⁹¹ çalışmasına izin verilmiştir.

1966'da Avusturyalı *Gustav Mistelbauer*, *Herwig Huber* ve *Maximilian Pechmann*, Ankara ve İstanbul Otelcilik okullarında uzman olarak⁹²; *Ronald Charles Baddeley*, İzmir Kolejinde öğretmen olarak⁹³; *Prof. Dr. Hermann Czetsch Lindenvald*, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesinde öğretim üyesi olarak⁹⁴; *Dr. Helmut Slaby*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyasal İlimler Kürsüsünde okutman olarak⁹⁵ görevlendirilmiştir.

1968'de İstanbul Belediyesi Şehir Operasında şan öğretmeni olarak çalıştırılan Avusturya uyruklu *Paula Zavaros*'un çalışma süresi uzatılmıştır⁹⁶. *Valentin Erben*, Ankara Devlet Konservatuvarı Oda Müziği dersleri uzmanı olarak⁹⁷ görevlendirilmiştir.

1969'da Avusturya uyruklu *Gertraud Holzer*, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünde doktor olarak⁹⁸; Avusturya uyruklu *Dr. Karl Zornig*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset İlimi Kürsüsünde öğretim üyesi olarak⁹⁹ görev yapmıştır.

1970'te Avusturya uyruklu *Erwin Lucius*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine Almanca okutmanı olarak¹⁰⁰; *Dr. Cristel Kristinus* de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine Almanca okutmanı olarak¹⁰¹ atanmıştır.

1971'de Avusturya uyruklu *Heinz Kristinus*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Almanca okutmanı olarak¹⁰² çalışmaya başlamıştır.

1973'te Avusturya uyruklu *Cristel Kristinus*'in, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde uzman olarak¹⁰³; *Dr. Erwin Lucius*'in, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset İlimi Kürsüsünde sözleşmeli olarak¹⁰⁴; *Hans Erich Kasper*'in, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulunda

⁹¹ BCA. T.: 17/12/1965; S.: 56646; Dosya: 273; Fon: 30..18.1.2 ; Yer: 191.76..16.

⁹² BCA. T.: 5/12/1966; S.: 74166; Dosya: 2718; Fon: 30..18.1.2 ; Yer: 201.83..12.

⁹³ BCA. T.: 8/11/1966; S.: 72536; Dosya: 2718; Fon: 30..18.1.2; Yer: 200.75..9.

⁹⁴ BCA. T.: 12/10/1966; S.: 71816; ; Dosya: 273; Fon: 30..18.1.2; Yer: 199.71..17.

⁹⁵ BCA. T.: 5/2/1966; S.: 59646; Dosya: 273; Fon: 30..18.1.2; Yer: 192.10..20.

⁹⁶ BCA. T.: 12/7/1968; S.: 103746; Dosya: 27-21086; Fon: 30..18.1.2; Yer: 222.53..8.

⁹⁷ BCA. T.: 7/2/1968; S.: 95526; Dosya: 27-2193; Fon: 30..18.1.2; Yer: 215.12..7.

⁹⁸ BCA. T.: 27/11/1969; S.: 127156; Dosya: 27-31709; Fon: 30..18.1.2; Yer: 242.79..1.

⁹⁹ BCA. T.: 8/4/1969; S.: 116036; Dosya: 27-3543; Fon: 30..18.1.2; Yer: 232.23..10.

¹⁰⁰ BCA. T.: 17/3/1970; S.: 3757; Dosya: 27-3407; Fon: 30..18.1.2; Yer: 247.19..15.

¹⁰¹ BCA. T.: 16/7/1970; S.: 10047; Dosya: 27-31048; Fon: 30..18.1.2; Yer: 254.51..5.

¹⁰² BCA. T.: 18/10/1971; S.: 32877; Dosya: 27-31705; Fon: 30..18.1.2; Yer: 272.75..17.

¹⁰³ BCA. T.: 24/2/1973; S.: 59137; Dosya: 27-3294; Fon: 30..18.1.2; Yer: 295.15..10.

¹⁰⁴ BCA. T.: 26/1/1973; S.: 56707; ; Dosya: 27-32229; Fon: 30..18.1.2; Yer: 293.3..8.

sözleşmeli okutman olarak¹⁰⁵ görev yaptıklarını Başbakanlık Cumhuriyet Arşivlerindeki belgelerden öğrenmekteyiz.

5. Avusturya'dan Türkiye'ye Eğitim Yardımları:

1968'de Lizbon ve Avusturya'daki hayır cemiyetleri tarafından İstanbul'daki okullara yapılan bağışların her türlü vergiden muaf tutulması¹⁰⁶ ile ilgili bir belgeden, Avusturya'daki hayır cemiyetlerinin İstanbul'daki okullara yardım yaptığı anlaşılmaktadır.

1959'da Avusturya Maarif Vekili tarafından Selçuk Ortaokuluna bağışlanan malzemelerin gümrük vergisinden muaf tutulması¹⁰⁷ konulu belgeden anlaşıldığına göre Avusturya Millî Eğitim Bakanı, Türkiye'ye eğitim yardımında bulunmuştur.

6. Türk İşçi Göçü ve Türklerin Avusturya'daki Eğitimi:

II. Dünya Savaşı yıllarında bütün Avrupa ülkeleri tahrip olmuş, ayrıca çalışıp üretecek nüfusun büyük bir bölümünü kaybetmiştir. Savaştan çok kısa sonra toparlanan Avrupa ülkeleri, büyüyen ekonomilerinin iş gücü ihtiyaçlarını kendi imkânları ile karşılayamayacak duruma gelmişlerdir. Çalışacak nüfusları yeterli olmayınca iş gücü açıklarını başka ülkelere geçici işçi davet ederek çözmeye çalışmışlardır.

Avrupa ülkelerinin savaş sonrasında kalkınma sıçrayışları iş dünyasına yansımış, öncelikle komşu ülkelere geçici işçi almaya başlamışlardır. Bu durum 1960'da Türkiye'ye de uzanmış, Almanya, Türkiye'den işçi talebinde bulunmuştur. İlk olarak 30 Ekim 1961'de Türkiye ile Federal Almanya arasında İş Gücü Anlaşması imzalanmıştır.

Birkaç yıl sonra Türkiye'nin işçi gönderdiği ülkelere Avusturya da eklenmiştir. Türkiye, Almanya'dan sonra, ikinci olarak, 15 Mayıs 1964'te Avusturya ile "Avusturya'ya Türk İş Gücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma"yı imzalamıştır. Bu iş gücü anlaşmasından sonra 12 Ekim 1966'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Sosyal Güvenlik Hakkında Anlaşma" ile aile fertleri de güven altına alınmıştır. Türk vatandaşlarının Avusturya'da eşit haklar elde etmesi, işçi gelirlerinin tatminkâr olması ve yaşam standartlarının yükselmesi ile birlikte Türkiye'den aile göçleri de başlamıştır.

1973'te okul yaşındaki Türk çocuğu sayısı, tam bir istatistik yapılmamakla birlikte, Almanya'da 115.000, Belçika'da 3.500, Hollanda'da 2.500, İsveç'te 1.000, Fransa'da 1.000, Danimarka'da 200, Avusturya'da 150 olarak tahmin edilmiştir.

¹⁰⁵ BCA. T.: 5/4/1973; S.: 62127; Dosya: 27-3628; Fon: 30..18.1.2; Yer: 297.30..6.

¹⁰⁶ BCA. S.: 97496, Dosya: 62-189396, Fon: 30..18.1.2, Yer nu: 217.22..4.

¹⁰⁷ BCA. T.: 3/6/1959; S.: 117014/ ; Dosya: 62-69; Fon: 30..18.1.2; Yer: 152.28..6.

Uzun yıllar boyunca yurt dışında bulunan Türk çocuklarının eğitimi ihmal edilmiş; din bilgisi, Türk dili ve kültürü ile ilişkileri anne ve babanın şahsi gayretlerine emanet edilmiştir. Durum böyle iken Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından 1973'te ihtiyaçlar belirlenmiş, Türk işçisinin çalıştığı ülkelerde çeşitli sayılarda öğretmen gerekliliği belirtilmiş, Avusturya için ise Viyana bölgesinden başlamak üzere -şimdilik- bir öğretmen ihtiyacından bahsedilmiştir. 1973-1974 dönemi için 11-12 Haziran 1973'te Ortak Kültür Komisyonu ihtiyaçları karşılamak için toplanmış, sonraki yıllarda değerlendirmek üzere 205 öğretmen seçilmiş ve bu öğretmenlerin dil eğitimine tabi tutulması kararlaştırılmıştır¹⁰⁸.

Avusturya'daki Türklerin sayısı konusunda kesin veriler bulunmamaktadır. Zira 1983 – 2005 yılları arasında Türk vatandaşlığından izinle Avusturya vatandaşlığına geçen Türklerin sayısı 111.300 olarak ifade edilse de Avusturya vatandaşlığına geçen Türk kökenlilerin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu durum dikkate alındığında (Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ve Avusturya Cumhuriyeti vatandaşlığı olan Türk asıllılar) Avusturya'da tahmini olarak 207.999 Türk'ün yaşadığını söylemek mümkündür. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2005-2006 yılı raporuna göre ise resmî olarak 113.635 Türk vatandaşı Avusturya'da yaşamaktadır.

1973'ten 1991 yılına kadar Avusturya'da yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimleri Millî Eğitim Bakanlığının görevlendirdiği öğretmenler tarafından Türkçe ve Türk Kültürü Dersi kapsamında yürütülmüştür.

Avusturya'ya eğitim sistemine dâhil olan (2004/2005 öğretim yılı) okul öncesinde 5.126, ilköğretimde 23.965, ortaöğretimde 4.616, yükseköğretimde 2.074, özel eğitimde 1.069 Türk çocuğu bulunmaktadır. Bunların 11.831'i Türkçe dersleri almaktadır. Türkçe dersleri ise mahallen görevlendirilen 122 öğretmen tarafından verilmektedir¹⁰⁹.

Avusturya Eğitim Bakanlığının belirlediği Ana Dilde Eğitim Programı çerçevesinde Türkçe, *unverbindliche Übung* (bağlayıcı olmayan kurs) dersi adı altında öğretilmektedir. Okullarda Türkçe derslerinin verilebilmesi için velilerin izni ve isteği şarttır. Dönem başlarında veli, çocuğunun bu dersi almasını istediğini yazılı bir belge ile okul idaresine bildirir. Eyaletlere göre farklılık gösterse de başvuru sayısı 12 olduğu zaman bu dersler açılmaktadır. Dersler, haftada 1-2 saat verilmektedir. Ders katılım ve devam mecburi değildir, derslerde alınan notun karne puanında ve sınıf geçmede hiçbir etkisi

¹⁰⁸ Dışişleri Bakanlığı, *Yurt Dışı Göç Hareketleri ve Vatandaş Sorunları*, Ankara 1973, s. 57.

¹⁰⁹ Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, *Yurt Dışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişmeler ve Sayısal Bilgiler 2005-2006 Raporu*, Ankara 2007, s.150-151.

yoktur. Dersler öğleden sonra okul ders saati dışında yapılmaktadır. Sınıflar yaş ve seviye farkı gözetilmeksizin oluşturulmaktadır¹¹⁰.

1991 yılından günümüze kadar Avusturya'daki Türk çocuklarının ana dili eğitimleri mahallen görevlendirilen öğretmenler tarafından verilmektedir. Derslere gelen öğrencilerin farklı yaş ve seviyelerde oluşu, ders saatinin yetersizliği, ders araç ve gereçlerinin hazırlanmaması, ölçme ve değerlendirmenin yapılmayışı, öğrencilerin umursamazlığı gibi nedenlerden dolayı Avusturya'da yaşayan Türk çocuklarının eğitimi kaderine terk edilmiş görünmektedir.

2005 yılı rakamlarına göre Avusturya'da yaklaşık 30 bin Türk çocuğu eğitim öğretim görmektedir. Çeşitli eğitim kademelerinde okuyan Türk çocuklarının çok sayıda eğitim öğretim sorunu, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığının gayretlerine rağmen¹¹¹, çözülmeyi beklemektedir.

Sonuç

Osmanlı Devleti Döneminde Avusturya'dan gelen az sayıda bilim adamı çeşitli kurumlarda hizmet vermişlerdir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki serbestlikten Avusturyalılar da yararlanmış, ülkenin çeşitli yerlerinde ve çeşitli kademelerde 15 okul açmışlardır.

Türkiye (Osmanlı Devleti) ve Avusturya (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) I. Dünya Savaşı sırasında *İttifak Devletleri* arasında yer almış, müttefik devletler olarak aynı acı kaderi paylaşmışlardır.

10 Aralık 1923'te Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Hükümeti arasında Ankara'da "*Dostluk Antlaşması*" imzalanmıştır. Bu Lozan Antlaşması'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı ilk antlaşmadır. Avusturya Cumhuriyeti, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni destekleyen ilk dost ülke olması bakımından Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Avusturya Lisesi, yaklaşık 130 yıllık bir eğitim kurumu olarak Avusturya-Türkiye ilişkilerinde bir köprü görevi yapmıştır. Bu okuldan mezun olanlar arasında Türkiye Cumhuriyeti eski başbakanlarından *Mesut Yılmaz* ve günümüz Avusturya Parlamentosu Milletvekili *Alev Korun* da bulunmaktadır.

Pek çok alanda uzmanlaşmış çok sayıda Avusturyalı bilim adamı ve öğretmenin Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli eğitim kurumlarında çalıştığı;

¹¹⁰ Ülker Şen, "Avusturya'da Yaşayan Türk Çocuklarının Ana Dili Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", (Bildiri), *Avrupa'ya Türk Göçünün 50. Yılında Türkiye-Avusturya İlişkileri Sempozyumu*, (Düzenleyen: Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu-Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks), Salzburg, 25-28 Ekim 2011.

¹¹¹ Ülker Şen, "Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Ana dili Eğitime Yönelik Millî Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılan Çalışma ve Uygulamalar", *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, V.2, no. 3, December 2010, s. 239-253.

Türk millî eğitimine, bilime ve Türklük bilimine önemli katkıları olduğu görülmektedir. Bunlar içerisinde *Paul Wittek* gibi Türk dili, tarihi ve kültürü alanında, *Clemens Holzmeister* gibi mimarlık alanında uzmanlaşmış bilim adamlarının da bulunması gerçekten üzerinde durulması gereken bir konudur.

Avusturya hükümetlerinin çeşitli zamanlarda az da olsa Türkiye'deki okullara yardım gönderdiği Başbakanlık Cumhuriyet Arşivlerindeki belgelerden anlaşılmaktadır.

15 Mayıs 1964'te Avusturya ile Türkiye Cumhuriyeti arasında "Avusturya'ya Türk İş Gücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma" imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde ve değişik yollardan Türkiye'den Avusturya'ya işçiler gitmeye başlamıştır. 12 Ekim 1966'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Sosyal Güvenlik Hakkında Anlaşma" ile işçilerin aile fertleri Avusturya'ya göçmeye başlamıştır. 2011'de Avusturya'daki Türk nüfusu 220 bine yaklaşmıştır. Günümüzde yaklaşık 30 bin Türk çocuğu Avusturya okullarında eğitim ve öğretimine, her aşaması sorunlu olarak, devam etmekte ve iki devletin mutabakatıyla sorunların çözülmesini beklemektedirler.